

STANISŁAW A. SROKA (Kraków)

Doktoraty Polaków na uniwersytecie w Ferrarze w pierwszej połowie XVI wieku

Założony w 1391 r. przez księcia Alberta V d'Este uniwersytet w Ferrarze przeżywał w pierwszej połowie XVI w. okres trudności spowodowanych wojnami prowadzonymi przez Alfonsa I, księcia Ferrary i Modeny. Czasy strachu i niepewności doprowadziły do opuszczenia uniwersyteckich murów przez część kadry i do radykalnego zmniejszenia się liczby profesorów. W 1514 wykładało ich w Ferrarze zaledwie dziewięciu, a w 1517 r. – już tylko pięciu. Epidemia, która wybuchła w Ferrarze w 1523 r., przyczyniła się do zamknięcia uniwersytetu na kilka lat (do 1529 r.). Czasy ponownego rozkwitu wszechnicy nastąpiły dopiero za panowania w Ferrarze księcia Herkulesa II (1534-1559)¹. Uniwersytet przyjął model boloński i paryski z prawem nadawania doktoratu na każdym z czterech wydziałów. Z uwagi na niższe w porównaniu z innymi włoskimi uniwersytetami, przede wszystkim Bolonią i Padwą, koszty uzyskania doktoratu Ferrara była bardzo popularnym miejscem zdobywania tego lauru. Często zacy, którzy studiowali w Bolonii, po doktorat udawali się do Ferrary. Robili to także Polacy. Na początku XVI w. stopnie doktorskie z prawa kanonicznego uzyskali Paweł Szydłowiecki (1501) i Mikołaj Kopernik (1503), mimo że obydwaj studiowali wcześniej w Bolonii. W Ferrarze studenci studiujący sztuki wyzwolone i medycynę mieli obowiązek zdeponowania przed egzaminem u przeora kolegium 15 dukatów i 18 solidów, natomiast studiujący prawo – 32 dukatów za egzamin z prawa kanonicznego lub 60 dukatów w przypadku egzaminu z obojga praw. Te koszty, ustalone w statutach uniwersyteckich, dotyczyły studentów, którzy pobierali nauki w Ferrarze, natomiast ci, którzy przybywali tylko w celu złożenia egzaminu i uzyskania doktoratu, płacili trochę mniej – w przypadku prawa kanonicznego 28 dukatów, a obojga praw 50 dukatów². Oczywiście dochodziły do tego tradycyjne w tej dobie koszty podarunków, jakie doktorant musiał zakupić dla przeora, promotorów i innych członków kolegium. Odrębnie wreszcie doktorant musiał zapłacić pewną kwotę do kasy biskupiej (biskup z urzędu był

---

¹ Storia delle università in Italia, t. III, red. G. P. Brizzi, P. Del Negro, A. Romano, Messina 2007, s. 232-233.

² G. Pardi, Lo studio di Ferrara nei secoli XV e XVI, Ferrara 1903 (wyd. 2: Bologna 1972), s. 188; V. Caputo, Gli statuti del collegio Ferrarese dei dottori utriusque juris (sec. XV), Ferrara 1952, s. 95; tenże, I collegi dottorali e l'esame di dottorato nello studio Ferrarese. Gli statuti del collegio Ferrarese dei dottori medici ed artisti (secoli XV-XVIII), Ferrara 1962, s. 70-71; F. E. Adams, L'insegnamento del diritto canonico nello Studio di Ferrara tra il XV e il XVI secolo, Annali di storia delle università italiane 8, 2004, s. 56.

kanclerzem uniwersytetu)³. W sumie jednak doktorat w Ferrarze wypadł taniej aniżeli w Bolonii i Padwie. Dostyc rzadkie były też przypadki niezdania egzaminu. Na jeden z takich, który przydarzył się w 1460 r. Tomaszowi kanonikowi ze Spiry, wskazał niegdyś włoski badacz Giuseppe Pardi⁴.

Literatura polska na temat Polaków studiujących w Ferrarze jest dosyc uboga. W 1900 r. Jan Fijałek wydał napisaną po łacinie monografię o Polakach studiujących w Italii w XV w. To gruntowne opracowanie, oparte na materiale rękopiśmiennym z wielu archiwów włoskich, jest doprowadzone jedynie do połowy XV w.⁵ W 1925 r. w ramach Polskiej Akademii Umiejętności i dzięki zabiegom Stanisława Kota powstał Komitet dla Wydania Źródeł do Dziejów Życia Umysłowego Polski w Dobie Humanizmu (stosunki z zagranicą). W ramach prac tego Komitetu przebywał w archiwach włoskich Henryk Barycz, zbierając materiały do przygotowywanego wydawnictwa źródłowego. Jego trud (i innych badaczy biorących udział w tym projekcie) w dużej mierze poszedł na marne, ponieważ w wyniku różnorodnych problemów (w tym kłopotów finansowych Akademii) pokaźny zbiór wypisów nie tylko nie został ogłoszony drukiem, ale w okresie II wojny światowej uległ rozproszeniu. Barycz zdołał jedynie opublikować krótkie sprawozdanie z dokonanych przez siebie poszukiwań archiwalnych we Włoszech, w tym w archiwum w Ferrarze⁶.

Baza źródłowa niniejszego artykułu znajduje się w Archivio di stato di Ferrara w postaci olbrzymiego zasobu średniowiecznych akt notarialnych. Materiały z tego zasobu odnoszące się do promocji doktorskich z XV i XVI w. opublikował Giuseppe Pardi już przed ponad stu laty⁷. Sporządzony przez niego wykaz promowanych sięga 1559 r. Wydawca dosyc wiernie odnotował najważniejsze dane zawarte w materiale źródłowym. Oprócz imienia, nazwiska oraz miejsca pochodzenia doktoranta, podani są jego promotorzy oraz dziedzina, w której uzyskał stopień doktorski. Ważną informacją, która pojawia się w aktach notarialnych, jest podanie miejsc wcześniejszych studiów kandydata. W ten sposób uzyskujemy dodatkowe informacje o osobach studiujących w Ferrarze. Edycja zawiera wreszcie nazwiska ważniejszych świadków, którzy byli obecni podczas obrony doktoratu. W przypadku doktoratów od lat dwudziestych XVI w. wydawca nie podaje już nazwiska notariusza, co w poważnym stopniu utrudnia dzisiaj odszukanie danej informacji w olbrzymim zasobie archiwum notarialnego. W pierwszej połowie XVI w. pracowało bowiem w Ferrarze ponad 200 notariuszy, a każdy z nich pozostawił po sobie wiele opasłych tomów akt. W tym wypadku musimy jednak zawierzyć wydawcy, który informacje o promocjach doktorskich z poprzedniego okresu podaje zawsze w sposób wiarygodny i skrupulatny.

³ G. P a r d i, *Lo studio*, s. 199.

⁴ T e n z e, *Una boccatura agli esami di laurea nel sec. XV*, *Studi storici* 9, 1900, s. 389-392.

⁵ J. F i j a ł e k, *Polonia apud Italos scholastica saeculum XV*, z. 1, Cracoviae 1900. Promocje z drugiej połowy XV w. opracowałem w artykule: *Polscy absolwenci uniwersytetu w Ferrarze w drugiej połowie XV wieku* (w druku).

⁶ H. B a r y c z, *Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach włoskich do stosunków intelektualnych między Polską i Włochami w epoce odrodzenia*, *Minerwa Polska* 1, 1927, nr 4, s. 388-393.

⁷ G. P a r d i, *Titoli dottorali conferiti dallo studio di Ferrara nei sec. XV e XVI*, Lucca 1901 (wyd. 2: Bologna 1970).

Pierwszym żakiem z Polski ozdobionym laurem doktorskim w Ferrarze w pierwszej połowie XVI w. był Paweł Szydłowiecki⁸. Był synem Stanisława Szydłowieckiego marszałka dworu królewskiego i Zofii z Goździkowa i Pleszowa. Urodził się w 1478 r. W wieku 18 lat przybył do Bolonii na studia w zakresie prawa kanonicznego. Rodzice wynajęli mu piękne mieszkanie⁹. Młody Szydłowiecki podczas swoich studiów bolońskich słuchał wykładów tak wybitnych profesorów, jak Filip Beroaldo czy Alvaro Cayado. Nie wiemy, jak długo Paweł studiował w Bolonii prawo kanoniczne, być może trwało to do 1501 r. Nie ulega jednak wątpliwości, że stopień doktorski z tego zakresu uzyskał nie w Bolonii, lecz na uniwersytecie w Ferrarze 28 IX 1501 r.¹⁰ Po powrocie do Polski wszedł na służbę królewicza Zygmunta Jagiellończyka, zostając jego kanclerzem w czasie, gdy ten rządził na Śląsku i na Łużycach¹¹. Szydłowiecki obrał karierę kościelną i w najbliższych latach wszedł w posiadanie licznych beneficjów. Był prepozytem poznańskim (od 1505), średzkim (od 1502), kustoszem krakowskim (1504), kanonikiem sandomierskim oraz plebanem w Białej (Rawskiej, od 1505)¹². W 1503 r. starał się też, ale bez powodzenia, o prepozyturę Świętego Floriana w Krakowie¹³. W literaturze przyjmuje się, opierając się na dziele Szymona Starowolskiego, że Szydłowiecki zmarł 2 VI 1506 r. w bawarskiej miejscowości Herzogenaurach (łac. *Auriacum*). Pogląd ten trudno uznać za przekonujący. Już bowiem 4 VI 1506 r. król Aleksander, przebywający w Wilnie, w liście do biskupa poznańskiego Jana wspomina Pawła jako zmarłego, a 8 czerwca kustodię w kapitule krakowskiej objął Bernard Gall. Rodzinna kronika Szydłowieckich (*Liber geneleos*) wspomina nieznanie bliżej poselstwo Pawła na Litwę, *non in contemnendis rebus*. Być może zatem na Litwie trzeba szukać tajemniczego *Auriacum* z napisu na zaginionym dzisiaj obramieniu pomnika Pawła Szydłowieckiego, który w katedrze wawelskiej postawili mu bracia Krzysztof i Mikołaj. Stanisław Samostrzelnik ukazał wizerunek

⁸ Biogram Pawła Szydłowieckiego opracowałem w: Polski słownik biograficzny, t. XLIX, Kraków-Warszawa 2014, s. 574-576. Zob. też S. A. S r o k a, Filippo Beroaldo a humaniści polscy, *Przegląd Historyczny* 104, 2013, s. 525-528.

⁹ H. B a r y c z, Sprawozdanie z poszukiwań, s. 393.

¹⁰ G. P a r d i, Titoli dottorali, s. 108: *Paulus Sidlovitius de Polonia dioc. Cracoviensis*.

¹¹ Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského, vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmana Slezska a Lužic, z let (1493) 1500-1507, wyd. P. Kozák, Opava-Praha 2014 (według indeksu); Jagelló Zsigmond herceg udvarának számadáskönyve (1504-1507), wyd. K. Rábai, Szeged 2014, s. 109, 157 – badaczce tej dziękuję za udostępnienie tekstu. Zob. też L. F i n k e l, Elekcja Zygmunta I. Sprawy dynastii jagiellońskiej i unii polsko-litewskiej, Kraków 1910, s. 21; S. N o w o g r o d z k i, Rządy Zygmunta Jagiellończyka na Śląsku i w Łużycach (1499-1506), Kraków 1937, s. 31.

¹² J. K i e s z k o w s k i, Kanclerz Krzysztof Szydłowiecki. Z dziejów kultury i sztuki zygmunto-wskich czasów, t. II, Poznań 1912, s. 764: *Paulus iuris utriusque doctor, prepositus Posnaniensis et Sredensis, custos Cracoviensis, canonicus Sandomiriensis et parochus in Byala*. Zob. L. Ł ę t o w s k i, Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich, t. IV, Kraków 1853, s. 123; L. F i n k e l, Elekcja, s. 29; J. W i ś n i e w s k i, Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186-1926 r., Radom 1926, s. 291-292; J. N o w a c k i, Dzieje archidiecezji poznańskiej, t. II, Poznań 1964, s. 529, 605; K. L u t y Ń s k i, Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek, Poznań 2000, s. 47.

¹³ S. N o w o g r o d z k i, Rządy, s. 32-33.

Pawła na miniaturze w *Liber geneleos*. Przedstawił go ubranego w biret, w popielicowej pelerynie na tle pagórkowatego krajobrazu¹⁴.

Kolejna interesująca nas postać to dominikanin Ludolf, przebywający dotychczas w konwencie w Greiswaldzie. Uzyskał w Ferrarze doktorat z teologii 30 VIII 1502 r. Promotorem był Francesco Susanna¹⁵. Wedle źródeł uniwersyteckich Ludolf miał wcześniej studiować w Padwie¹⁶. W tym samym 1502 r. przeniósł się z Greiswaldu do konwentu krakowskiego jako sentencjariusz¹⁷. W l. 1503 i 1507-1516 sprawował obowiązki regensa dominikańskiego studium generalnego w Krakowie¹⁸. W 1511 r. zapisał się na Uniwersytet Krakowski¹⁹, a niebawem inkorporował do Wydziału Teologicznego, którego dziekanem został w 1513 r.²⁰ W 1517 r. wybrano go na prowincjała polskich dominikanów, którą to godność sprawował do śmierci w 1519 r.²¹

Niewątpliwie najbardziej znanym polskim studentem, który uzyskał doktorat na uniwersytecie w Ferrarze i do dzisiaj jest chlubą tej wszechnicy, był Mikołaj Kopernik. Słynny astronom był synem mieszczanina toruńskiego Mikołaja i Barbary z Watzenrodów. Początki jego uniwersyteckiej edukacji sięgają 1491 r., kiedy to wpisał się na Wydział Sztuk Wyzwolonych Uniwersytetu Krakowskiego²². Przyjęło się uważać, że podczas studiów krakowskich Kopernik był uczniem profesora Wojciecha z Brudzewa²³. Nie osiągnąwszy stopnia naukowego, młody Kopernik udał się w 1495 r. na dwór swojego wuja, biskupa warmińskiego Łukasza Watzenrodego²⁴. Pod koniec

¹⁴ S. A. Sroka, Szydłowiecki Paweł, s. 575.

¹⁵ G. Pardi, Titoli dottorali, s. 110: *Udulfus de Polonia Ordinis Predicatorum conventus Grisphaldensis*. Jego doktorat odnotowuje J. Kłoczowski, *Ze związków Polski z krajami zachodnimi u schyłku średniowiecza. Studia zagraniczne dominikanów prowincji polskiej*, w: *Polska w Europie. Studia historyczne*, Lublin 1968, s. 134.

¹⁶ Jego studia w Padwie potwierdzają akta polskiej prowincji generalnej zakonu dominikanów: *Acta capitulorum provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum*, t. I, wyd. R. F. Madura, Roma 1972, s. 638.

¹⁷ Tamże, s. 636.

¹⁸ M. Zdaneck, Regensi dominikańskiego studium generalnego w Krakowie do 1596 r., *Przegląd Tomistyczny* 16, 2010, s. 114.

¹⁹ *Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509-1551*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, przy współpracy R. Grzesika, Warszawa 2010, s. 29 (nr 1511e/168). W późniejszej glosie zapisano tam krótką charakterystykę Ludolfa: *magne erudicionis homo, memorie tenuissime, obiit Cracouie 1519*.

²⁰ M. Markowski, *Dzieje Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1397-1525*, Kraków 1996, s. 214; M. Zdaneck, Regensi, s. 114.

²¹ R. Świętochowski, Ludolf (zm. 1519), teolog, dominikanin, profesor Akademii Krakowskiej, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XVIII, Wrocław 1973, s. 92; M. Zdaneck, Regensi, s. 115. W nekrologu dominikanów lwowskich zanotowano krótką charakterystykę zmarłego prowincjała: *Anno Domini 1519 obiit reverendus pater, frater Ludolphus sacre theologie professor, prior provincialis Polonie, qui annum cum dimidio sub regimine equitatis ac bonis moribus hanc rexit provinciam* (*Monumenta Poloniae Historica*, t. V, Lwów 1888, s. 546).

²² *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, przy współudziale R. Grzesika, Kraków 2004, t. I, s. 498 (nr 91h/181).

²³ J. Dobrzycki, L. Hajdukiewicz, Kopernik Mikołaj, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XIV, Wrocław 1968-1969, s. 4-5.

²⁴ M. Biskup, *Regesta Copernicana*, Wrocław 1973, nr 25-26. W opozycji do dotychczasowej literatury Z. Wardęska, *Nicholas Copernicus' Italian studies: their chronology and scope*, *The Polish Revue* 31, 1986, nr 1, s. 5-11, przyjmuje, że krakowskie studia Kopernika

1496 r. wybrał się na dalsze studia do Bolonii. Po uiszczeniu opłaty 9 groszy został przyjęty w poczet nacji niemieckiej tamtejszego uniwersytetu²⁵. Kopernik studiował w Bolonii prawo rzymskie i kanoniczne²⁶. Zapewne słuchał wykładów wybitnego profesora Filipa Beroaldiego. Bardziej niż prawo pociągała go jednak astronomia. Już 9 III 1497 r. obserwował zakrycie gwiazdy Aldebarana przez Księżyc²⁷. Podczas studiów Kopernik nawiązał bliskie kontakty z wybitnym astronomem bolońskim Dominikiem Marią Novarą z Ferrary, którego miał być *non tam discipulus, quam adiutor et testis observationum*²⁸. To właśnie Dominik Novara był świadkiem wspomnianej obserwacji astronomicznej. Podczas studiów bolońskich Kopernik wszedł w październiku 1497 r. w posiadanie kanonii warmińskiej. Nie mogąc osobiście udać się na Warmię, ustanowił dla jej objęcia prokuratorów w osobach Chrystiana Tapiaua dziekana warmińskiego i Andrzeja von Kletza kanonika tejże kapituły²⁹. W 1498 r. do Mikołaja dołączył w Bolonii jego brat Andrzej, który także rozpoczął studia prawnicze³⁰. Młodych Koperników dotknęły niebawem, jak wielu ówczesnych żaków, problemy finansowe. Niedostatek spowodował, że bracia zwrócili się z prośbą o pomoc do przebywającego w Rzymie Jerzego Prangego, sekretarza biskupa Watzenrodego. Jak wynika z listu dziekana kapituły warmińskiej, skierowanego do Watzenrodego, Andrzej Kopernik miał zamiar nająć się do służby w Rzymie, aby zarobić na swoje studia. Dziekan warmiński Bernard Sculteti poręczył jednak za nich w banku, dzięki czemu otrzymali kwotę 100 dukatów ze zobowiązaniem spłaty w ciągu 4 miesięcy. Bernard zwrócił się następnie do ich wuja o spłatę tej pożyczki³¹.

Rok 1500, który w Kościele katolickim był obchodzony jako rok święty, Mikołaj Kopernik spędził w Bolonii i w Rzymie. W Bolonii obserwował koniunkturę Saturna z Księżycem, w Rzymie zaś, oprócz obserwacji zaćmienia Słońca 6 XI 1500 r., prowadził obserwacje astronomiczne w gronie studentów, co przyczyniło się do powstania błędnej tezy o rzymskiej profesurze Kopernika³².

---

trwały jedynie do początku 1494 r., kiedy ten udał się już do Bolonii. Jest to jednak pogląd odosobniony i niepoparty zbyt przekonującymi argumentami.

²⁵ Acta nationis Germanicae Universitatis Bononiensis ex archetypis tabularii Malvezziiani, wyd. E. Friedlaender, C. Malagola, Berolini 1887, s. 248; C. Malagola, Monografie storiche sullo Studio Bolognese, Bologna 1888, s. 438-440; L. A. Birkenmajer, Stromata Copernicana. Studia, poszukiwania i materiały biograficzne, Kraków 1924, s. 142-151; M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 27-28.

²⁶ Jako student obojga praw bolońskiej wszechnicy występuje jako świadek na instrumencie notarialnym z 1499 r. (M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 32).

²⁷ L. A. Birkenmajer, Mikołaj Kopernik, cz. 1: Studia nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne, Kraków 1900, s. 317; M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 29.

²⁸ C. Malagola, Monografie storiche, s. 411; J. Dobrzycki, L. Hajdukiewicz, Kopernik Mikołaj, s. 5; B. Bilicki, Alcune considerazioni su Niccolò Copernico e Domenico Maria Novara (Bologna 1497-1500), Wrocław 1975 (tam dalsza literatura).

²⁹ M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 30.

³⁰ Acta nationis Germanicae Universitatis Bononiensis, s. 252; C. Malagola, Monografie storiche, s. 443-444.

³¹ M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 33. Na temat problemów finansowych średniowiecznych studentów zob. S. A. Sroka, List studenta Uniwersytetu Krakowskiego z 1501 roku, Studia Historyczne 55, 2012, z. 2, s. 261-268.

³² L. A. Birkenmajer, Mikołaj Kopernik, cz. 1, s. 317; M. Biskup, Regesta Copernicana, nr 34-37; H. Barycz, Polacy na studiach w Rzymie w epoce Odrodzenia (1440-1600),

Studiów w Bolonii, podobnie jak w Krakowie, Kopernik nie zwieńczył uzyskaniem stopnia naukowego. W połowie 1501 r. powrócił na Warmię. W dniu 28 VII 1501 r. kapituła warmińska wyraziła zgodę na kontynuowanie przezeń studiów. Zainteresowany prosił o prolongatę na dwa lata i obiecał studiować medycynę, co było na rękę członkom kapituły, by w przyszłości bowiem Kopernik mógł służyć poradą lekarską biskupowi i kanonikom³³. Tym razem Mikołaj udał się na studia do Padwy. Tamtejszy pobyt potwierdzają dobitnie dwa źródła notarialne odkryte przez Erice Rigoniego. Pochodzą one z 10 I 1503 r. i dotyczą ustanowienia przez Kopernika prokuratorów w osobach Apicjusza Colo kanclerza i kanonika wrocławskiego oraz Michała Jode kanonika wrocławskiego do objęcia nadanej mu scholasterii wrocławskiej³⁴. Podczas studiów padewskich Kopernik słuchał wykładów wybitnych medyków, wśród których warto wymienić profesorów Bartolomea Montagnanę juniora oraz Girolamo Fracastoro³⁵. Padewskie studia Kopernika trwały do roku 1503 i nie zostały zwieńczone stopniem naukowym. Osiemnastowieczny autor dziejów Uniwersytetu Padewskiego, Nicolò Commeno Papadopoli, wprowadził co prawda pogląd, że Kopernik uzyskał w Padwie doktorat z filozofii³⁶. Nawiązał do tego w 1959 r. Bruno Nardi, który starał się dowieść, że Kopernik zdobył w Padwie doktoraty z filozofii i medycyny³⁷. Z tezą tą rozprawił się jednakże H. Barycz³⁸.

Doktorat z prawa kanonicznego Kopernik uzyskał na uniwersytecie w Ferrarze 31 V 1503 r. Może to trochę dziwić, że nie zwieńczył stopniem naukowym swojej edukacji w Padwie, ale przyczyna udania się do Ferrary po dyplom doktorski leżała zapewne w kwestiach ekonomicznych³⁹. Wiadomo zaś, że Kopernik podczas swoich studiów włoskich miał problemy finansowe. Przez długi czas historycy nie dysponowali informacją o miejscu i czasie uzyskania stopnia doktorskiego przez wielkiego astronoma. Intensywne poszukiwania miały miejsce zwłaszcza przed 1873 r., w którym przypadała 400 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika. Dopiero trzy lata później, w 1876 r., Luigi Napoleone Cittadella natrafił w archiwum w Ferrarze, w aktach notariusza Tomasza Meleghiniego, na zapis o egzaminie i promocji doktorskiej Kopernika⁴⁰.

Kraków 1938, s. 70-72; R. Gansiniec, Rzymska profesura Kopernika, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 2, 1957, s. 471-482.

³³ M. Biskup, *Regesta Copernicana*, nr 38.

³⁴ E. Rigoni, Un autografo di Niccolò Copernico, *Archivio Veneto* 48-49, 1951, s. 147-150; M. Biskup, *Regesta Copernicana*, nr 42-43. Studia padewskie Kopernika potwierdza też dyplom doktorski z Ferrary, o którym niżej.

³⁵ L. A. Birkenmajer, Niccolò Copernico e l'Università di Padova, w: *Omaggio dell'Accademia Polacca di Scienze e Lettere all'Università di Padova nel settimo centenario della sua fondazione*, Cracovia 1922, s. 203-205; T. Peseñti, Professori e promotori di medicina nello studio di Padova dal 1405 al 1509. *Repertorio bio-bibliografico*, Trieste 1984, s. 157-158.

³⁶ B. Bilicki, Il periodo padovano di Niccolò Copernico (1501-1503), w: *Scienza e filosofia all'Università di Padova nel Quattrocento*, Padova 1983, s. 227 n.

³⁷ B. Nardi, Copernico studente a Padova, w: *Mélanges offerts a Étienne Gilson*, Toronto-Paris 1959, s. 437-446.

³⁸ H. Barycz, Czy Mikołaj Kopernik był doktorem filozofii Uniwersytetu Padewskiego?, w: *tegoż*, *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*, Wrocław 1965, s. 36-47.

³⁹ F. E. Adami, *L'insegnamento*, s. 56.

⁴⁰ Ferrara, *Archivio di Stato*, *Archivio notarile antico di Ferrara*, notaio Tommaso Meleghini, matricola 237, pacco 6, carta 446.

Swoim odkryciem podzielił się ze znanym wówczas historykiem matematyki Baltazarem Boncompagninim, który też jako pierwszy opublikował to cenne źródło⁴¹. W 1932 r. Giulio Righini wydał ponownie tekst wraz z obszernym komentarzem historycznym⁴². Potem zapis notarialny o doktoracie Kopernika był publikowany jeszcze wielokrotnie⁴³. Jego tekst jest następujący: *1503. Die ultimo mensis Maii. Ferrarie. In episcopali palatio sub lodia horti, presentibus testibus vocatis et rogatis, spectabili viro, domino Ioanne Andrea de Lazaris siculo Panormitano, almi iuristarum Gymnasii Ferrariensis magnifico rectore, ser Bartholomeo de Silvestris cive et notario Ferrariensi, Lodovico quondam Baldasaris de Regio cive Ferrariensi et bidello universitatis iuristarum civitatis Ferrarie et aliis. Venerabilis ac doctissimus vir, dominus Nicolaus Copernich de Prussia canonicus Varmiensis et scholasticus ecclesie Sancte Crucis Vratislaviensis, qui studuit Bononie et Padue, fuit approbatus in iure canonico, nemine penitus discrepante, et doctoratus per praefatum dominum Georgium vicarium antedictum etc. Promotores fuerunt dominus Philippus Bardella et dominus Antonius Leutus, qui ei dedit insignia, cives Ferrarienses.*

Promotorami doktoratu Kopernika było dwóch profesorów: Filippo Bardella i Antonio de Leuti, który też wręczył mu insygnia doktorskie⁴⁴. Niektórzy historycy przypuszczają, że Kopernik mógł w Ferrarze spotkać się z wybitnym portugalskim uczonym Alvaro Cayado. Do spotkania miało dojść w domu profesora Antoniego de Leuti, promotora Mikołaja⁴⁵. Kopernik nie zabawił długo w Ferrarze, zapewne zaraz po promocji doktorskiej wrócił do Padwy, a stamtąd na Warmię, jeszcze w 1503 r.⁴⁶ Swoje pracowite i twórcze życie, w wyniku którego „wszedł do panteonu myśli ludzkiej”⁴⁷, zakończył w 1543 r. W ostatnich latach grupie archeologów udało się odnaleźć grób wielkiego astronoma i jego doczesne szczątki⁴⁸.

Dominikanin Feliks z Kazimierza to kolejny Polak, który uzyskał doktorat w Ferrarze. Gdy uzyskiwał ten stopień (z zakresu teologii) 20 XI 1515 r., należał do konwentu kowieńskiego⁴⁹. Promotorem jego doktoratu był profesor Damian Lorus, który wręczył

⁴¹ B. Boncompagni, *Intorno ad un documento inedito relativo a Niccolò Copernico*, Atti dell'Accademia Pontificia dei Nuovi Lincei 30, 1877, s. 341-397.

⁴² G. Righini, *La laurea di Copernico allo Studio di Ferrara*, Ferrara 1932; G. Pardi, *Titoli dottorali*, s. 110, błędnie odczytuje wyrażenie: *scholasticus ecclesie S. Crucis*, jako: *scholasticus ecclesie Servorum*.

⁴³ Ostatnio w: *Copernico e lo Studio di Ferrara. Università, dottori e studenti*, red. L. Peppe, Bologna 2003, s. 13 (foto metryki), 55 (tekst). Według tego wydania przedrukowuję tekst poniżej.

⁴⁴ Zob. o nich G. Righini, *La laurea di Copernico*, s. 143-149.

⁴⁵ K. Górski, *Copernicus and Cayado*, s. 400-401; B. Bilinski, *Il periodo padovano*, s. 262-263.

⁴⁶ M. Biskup, *Regesta Copernicana*, nr 45.

⁴⁷ J. Dobrzycki, L. Hajdukiewicz, *Kopernik Mikołaj*, s. 13.

⁴⁸ Poszukiwanie grobu Mikołaja Kopernika, red. J. Gąsowski, Pułtusk 2005, s. 11-19; J. Gąsowski, *Spotkanie z Kopernikiem. Kulisy odkrycia*, Toruń 2010; *Grób Mikołaja Kopernika. Odkrycie i identyfikacja. Nicolaus' Copernicus's Tomb. Discovery and Identification*, red. J. Gąsowski, Pułtusk 2010. Wątpliwości w tej sprawie zgłasza jednak M. Kokowski, *Różne oblicza Mikołaja Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*, Warszawa-Kraków 2009, s. 40-45.

⁴⁹ Ferrara, *Archivio di Stato, Archivio notarile antico di Ferrara*, notaio Mattheus a Caprili, matricola 291, pacco 4 (1511-1519), carta 110: *conventus Coviensis provincie Pollonie*; G. Pardi, *Titoli dottorali*, s. 116-117.

mu też insygnia doktorskie. Zanim Feliks osiągnął doktorat, od 1504 r. pobierał nauki w dominikańskim studium generalnym w Krakowie, potem krótko w Bolonii, a od 1510 r. w Paryżu, skąd został po 2 latach odwołany w celu objęcia posady lektora teologii w konwencie krakowskim⁵⁰. W 1515 r. kapituła generalna zakonu dominikańskiego wysłała go ponownie na studia do Bolonii w celu uzyskania stopnia naukowego. Wybrał jednak, jak inni zacy, którzy nie dysponowali dużą gotówką, tańsze rozwiązanie i po laur doktorski udał się do pobliskiej Ferrary. Po powrocie do Polski został w 1517 r. regensem studium generalnego krakowskiego⁵¹. W 1525 r. został inkorporowany do Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Krakowskiego⁵². Pięć lat później został definitywem kapituły generalnej. W l. 1532-1554 był biskupem tytularnym Kaffy i biskupem pomocniczym wileńskim⁵³. Zmarł 22 IV 1554 r.⁵⁴

W następnym latach, w związku ze wspomnianymi wyżej problemami, które przeżywał uniwersytet w Ferrarze, studenci z Polski nie przybywali do tego miasta po naukowe laury. Dopiero wraz z uspokojeniem sytuacji w latach trzydziestych XVI w. zaczynają się pojawiać kolejni Polacy. W 1534 r. doktorat z medycyny uzyskał Józef Tectander (Zimmermann) z Krakowa. Pochodził z bogatej krakowskiej rodziny złotników. Był synem Jana Zimmermanna, wieloletniego rajcy krakowskiego⁵⁵. Miał liczne rodzeństwo. Swoje nazwisko Zimmermann zamienił na grecką formę Tectander. Od młodości wykazywał niezwykle talent w zakresie medycyny. Jego szwagrem był znany węgierski medyk Jan Antoni z Koszyc, lekarz Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta⁵⁶. W 1519 r. Józef podjął studia na uniwersytecie wiedeńskim⁵⁷, a trzy lata później współpracował w przygotowaniu do druku dziełka Macieja z Miechowa na temat higieny (*Conservatio sanitatis*)⁵⁸. W l. 1527-1532 studiował na Wydziale Sztuk Wyzwolonych Uniwersytetu Krakowskiego, uzyskując w 1530

⁵⁰ M. Z d a n e k, Regensi, s. 108 (nie zna on jednak miejsca uzyskania doktoratu).

⁵¹ Tamże. Zob. też t e n z e, Szkoły i studia dominikanów krakowskich w średniowieczu, Warszawa 2005, s. 174-175.

⁵² M. M a r k o w s k i, Dzieje Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1397-1525, Kraków 1996, s. 214.

⁵³ V. A l i š a u s k a s, T. J a s z c z o ł t, L. J o v a i š a, M. P a k n y s, Lietuvos katalikų dvasininkai XIV-XVI a. The Lithuanian Catholic Clergy (14th-16th c.), Vilnius 2009, nr 89; zob. też K. R. P r o k o p, Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobie przedtrydenckiej (2 poł. XIII – 1 poł. XVI w.), Kraków 2002, s. 208-211.

⁵⁴ R. Ś w i ę t o c h o w s k i, Feliks z Kazimierza, w: Polski słownik biograficzny, t. VI, Kraków 1948, s. 406-407; M. Z d a n e k, Regensi, s. 108.

⁵⁵ J. P i e t r u s i ń s k i, Złotnicy krakowscy XIV-XVI wieku i ich cech, Warszawa 2000, s. 341 n.; Z. N o g a, Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy, Kraków 2003, s. 353; t e n z e, Urzędnicy miejscy Krakowa, cz. 2: 1500-1794, Kraków 2008 (według indeksu).

⁵⁶ J. L a c h s, Kronika lekarzy krakowskich do końca XVI wieku, Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce 12, 1910, s. 132-133; J. B a l e g o v á, Humanista Jerzy Werner – wychowanek Akademii Krakowskiej, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne 138, 2011, s. 86.

⁵⁷ Die Matrikel der Universität Wien, t. III, wyd. F. Gall, W. Szaivert, Wien-Köln-Graz 1971, s. 8.

⁵⁸ H. B a r y c z, Z dziejów polskich wędrówek naukowych za granicę, Wrocław 1969, s. 209.

stopień bakałarza, a dwa lata później magistra⁵⁹. Po uzyskaniu magisterium podjął na tym wydziale wykłady⁶⁰. Równocześnie rozwijał swoje zamiłowanie do sztuki lekarskiej⁶¹. W 1534 r. wyjechał za granicę w celu uzyskania stopnia doktorskiego z zakresu medycyny. Mimo że odwiedził kilka uniwersytetów (Wiedeń, Bazylea, Padwa), to stopień doktorski uzyskał tam, gdzie było najtaniej, czyli w Ferrarze, 19 XI 1534 r.⁶² W drodze powrotnej do Polski odwiedził ponownie Bazyleę, gdzie zatrzymał się u znanego drukarza Jana Bebla. Poznał wówczas Erazma z Rotterdamu, z którym wielokrotnie prowadził rozmowy⁶³. W Bazylei Tectander wziął udział w przygotowaniu łacińskiego wydania dzieł wszystkich Galena (1536), tłumacząc na łacinę jedno z nich, a mianowicie *De venae sectione*. W wydaniu tym spory udział miał także inny polski medyk, Józef Struś⁶⁴. Podczas bazylejskiego pobytu Tectander przygotował też do wydania zbiór kilku traktatów różnych autorów poświęcony syfilisowi⁶⁵. Wyjeżdżając z Bazylei, zabrał ze sobą kilka listów polecających, napisanych przez Erazma do polskich dostojników. Za listy te podziękował Erazmowi w piśmie wysłanym z Krakowa w sierpniu 1536 r., które jednak dotarło do Bazylei już po śmierci adresata⁶⁶. Po powrocie do Polski Tectander nie zagrzebał długo miejsca w ojczyźnie, albowiem został sekretarzem i lekarzem Izabelli Jagiellonki po jej zamążpójściu za Jana Zapolę⁶⁷. Opuścił zatem Polskę i udał się z królową na Węgry. Tam zaręczył się z córką humanisty Jerzego Wenera – Sabiną, ale do małżeństwa nie doszło wskutek przedwczesnej śmierci narzeczonej⁶⁸. Także Tectander zmarł na Węgrzech, zapewne w 1544 r.⁶⁹

Zaledwie dwa lata później (1536) uzyskał doktorat Marcin Słap Dąbrowski. Pochodził z Dąbrowy koło Poznania. Był synem Jana i Jadwigi Strykowskiej⁷⁰. Jeszcze w 1516 r. wraz z bratem Mikołajem byli niepełnoletni i pozostawali pod

⁵⁹ Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego, s. 151 (nr 1527h/022); Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402-1541, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2011, s. 292 (nr 1530/3), 294 (nr 1532/5).

⁶⁰ Liber diligentiarum facultatis artisticae Universitatis Cracoviensis, cz. 1, wyd. W. Wisłocki, Cracoviae 1886 (według indeksu).

⁶¹ S. K o ś m i ń s k i, Słownik lekarzów polskich, Warszawa 1884, s. 512; F. G i e d r o y ć, Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce, Warszawa 1911, s. 827-828.

⁶² G. P a r d i, Titoli dottorali, s. 122-123: *Iosephus Tectander seu Czymermann de Cracovia f. Johannis senatoris Cracoviensis*.

⁶³ M. W ł o d a r s k i, Dwa wieki kulturalnych i literackich powiązań polsko-bazylejskich 1433-1632, Kraków 2001, s. 81.

⁶⁴ H. B a r y c z, Z dziejów polskich wędrówek, s. 209-210.

⁶⁵ Tamże, s. 210 (*Morbi Gallici curandi ratio exquisitissima a variis iisdemque peritissimis medicis conscripta*, Basileae 1536).

⁶⁶ K. M i a s k o w s k i, Dwa listy do Erazma z Rotterdamu (Józefa Tektandra i Marcina Dąbrowskiego), Pamiętnik Literacki 13, 1914-1915, s. 75-76; Korespondencja Erazma z Rotterdamu z Polakami, opr. M. Cytowska, Warszawa 1965, nr 91; M. W ł o d a r s k i, Dwa wieki, s. 81.

⁶⁷ K. K a p r o n c z a y, Magyar-lengyel orvosok kapszolatok 1945-ig, Budapest 2010, s. 60.

⁶⁸ J. B a l e g o v á, Humanista Jerzy Werner, s. 86.

⁶⁹ J. P i e t r u s i ń s k i, Złotnicy krakowscy, s. 341.

⁷⁰ Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu, cz. I-V, Wrocław 1982 – Poznań 2014, tu cz. I, s. 340.

opieką opiekunki Jadwigi Skórzewskiej⁷¹. Nic nie wiadomo o początkowym etapie jego edukacji. Wiemy tylko, że obrał karierę kościelną. W 1524 r. poświadczony jest jako kapłan⁷². W l. 1525-1526 był altarystą w kolegiacie NMP w Poznaniu, a w 1526 r. plebanem w Skórzewie⁷³. Z informacji zawartych w ferraryjskich aktach notarialnych wynika, że studiował w Padwie, ale najprawdopodobniej nie uzyskał stopnia naukowego. Tytuł doktora z zakresu obojga praw uzyskał w Ferrarze 30 III 1536 r.⁷⁴ Studiował także w innych ośrodkach europejskich: Bazylei, Paryżu, Louvain i Rzymie. Do tego pierwszego miasta przybył w 1528 r. wraz z Andrzejem Zebrzydowskim w celu poznania sławnego Holendra – Erazma z Rotterdamu. Młodzi żacy zamieszkali w domu Erazma i poznali świetne grono profesorów⁷⁵. Po półrocznym pobycie w Bazylei Śląp wraz ze swoim towarzyszem udali się do Paryża, z którego wrócili po paru miesiącach. Marcin pozostał u boku Erazma i przeniósł się z nim do Fryburga jako jego sekretarz, Zebrzydowski zaś skierował swoje kroki do Padwy⁷⁶. Po uzyskaniu doktoratu Dąbrowski powrócił do Polski i został archidiaconem pszczewskim (1538-1550), a następnie poznańskim (1550)⁷⁷. W 1540 r. został kanclerzem biskupa włocławskiego Łukasza Górki, wszedł również w skład tamtejszej kapituły katedralnej jako dziekan. Od 1540 był plebanem w Działoszycach, a od 1542 r. – w Konarzewie. W l. 1544-1546 pełnił funkcję wikariusza generalnego i oficjała poznańskiego⁷⁸. Umarł w 1550 r.⁷⁹

W 1537 r. doktorat obojga praw uzyskał w Ferrarze niejaki Stanisław Auber *Polonus*⁸⁰. Nie udało się dokonać jego identyfikacji. Niemiecko brzmiące nazwisko wskazuje chyba na syna mieszczanina. Do Ferrary przybył także Szymon Marycjusz z Pilzna. Był synem mieszczanina pilzneńskiego Macieja. Zgodnie z modą tego okresu zmienił swoje nazwisko Kociołek na Marycjusz (z greki: miara płynów)⁸¹. W 1532 r. zapisał się na Uniwersytet Krakowski, gdzie uzyskał kolejno stopień bakałarza (1535) i magistra sztuk (1539)⁸². Zapewne nie był zbyt zamożny, skoro prosił o prolongatę opłat za uzyskanie stopnia bakałarza, co zostało uwidocznione w księdze promocji przez adnotację *petens*⁸³. Po ukończeniu studiów zaczął wykładać na Wydziale Sztuk, komentując pisma Cyserona, Horacego i Wergiliusza⁸⁴. W 1540 r.

⁷¹ Tamże, cz. IV, s. 484.

⁷² Tamże, cz. I, s. 340.

⁷³ Tamże, cz. IV, s. 484; J. Nowacki, Dzieje archidiecezji, t. II, s. 215.

⁷⁴ G. Parđi, Titoli dottorali, s. 124-25: *Martinus Sclapus Polonus Posnaniensis a Dambronora f. nobilis Io.*

⁷⁵ H. Barycz, Z dziejów polskich wędrowek, s. 206.

⁷⁶ Tamże, s. 206-207; M. Włodarski, Dwa wieki, s. 79.

⁷⁷ K. Lutyński, Kapituła katedralna, s. 49, 51.

⁷⁸ J. Nowacki, Dzieje archidiecezji, t. II, s. 215.

⁷⁹ K. Lutyński, Kapituła katedralna, s. 51.

⁸⁰ G. Parđi, Titoli dottorali, s. 126-127: *Stanislaus Auber Polonus.*

⁸¹ H. Barycz, Maricjusz (Marycjusz) Szymon, w: Polski słownik biograficzny, t. XX, Wrocław 1975, s. 12.

⁸² Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego, s. 176 (nr 1532e/080); Najstarsza księga promocji, s. 297 (nr 1535/25), 299 (nr 1539/12).

⁸³ Tamże, s. 297 (nr 1535/25).

⁸⁴ Liber diligentiarum (według indeksu)

został członkiem Kolegium Mniejszego, a trzy lata później Kolegium Większego⁸⁵. Będąc dość ubogi, dorabiał nauczaniem młodych Herburtów z Dobromila⁸⁶. Znalazł też możnego protektora w osobie wojewody i starosty krakowskiego Piotra Kmity, dzięki któremu wyjechał w 1544 r. na dalsze studia do Włoch. Towarzyszył mu Walenty Herburt. Marycjusz studiował w Bolonii, Padwie i Ferrarze, ale zapewne ze względów finansowych stopień doktora obojga praw uzyskał w Ferrarze 4 IX 1545 r. Świadcami jego promocji byli m.in. wspomniany Herburt i Stanisław Karnkowski⁸⁷. Szymon powrócił z Włoch w mury Uniwersytetu Krakowskiego, gdzie do 1551 r. oddawał się pracy dydaktycznej i twórczości pisarskiej. Pisał dużo, głównie komentarze do autorów starożytnych, ale także pracował nad swoim głównym dziełem *De scholis seu academiis libri duo* (1551). Uchodzi ono za najwybitniejszą pozycję polskiej literatury pedagogicznej epoki renesansu⁸⁸. W książce tej zawarł Marycjusz analizę stanu polskiej oświaty wraz ze wskazówkami dotyczącymi jej uzdrowienia. Duża część pracy była poświęcona Uniwersytetowi Krakowskiemu. Zniesmaczony stosunkami panującymi na uczelni, opuścił Kraków w 1551 r. i przeniósł się na Pomorze, zostając kanclerzem biskupa chełmińskiego Jana Lubodzieskiego⁸⁹. Prowadził wówczas szeroką korespondencję ze znanymi osobami⁹⁰. W 1552 r. ożenił się z Anną Tenk z Torunia. Fakt ten dotarł szybko w mury Uniwersytetu Krakowskiego, co spowodowało dodanie przy jego nazwisku glosy w najstarszej księdze promocji⁹¹. Gdy ożenił się po raz drugi, z Anną Konojacką (1558), ktoś dopisał kolejną glosę, tym razem niezbyt życzliwą⁹². Po śmierci drugiej żony Marycjusz poślubił jeszcze Sybillę Szczepańską. Z trzech swoich małżeństw doczekał się liczego potomstwa – aż jedenaściorga dzieci. W 1559 r. uzyskał od Zygmunta Augusta nobilitację, dzięki czemu przez krótki okres był zaangażowany politycznie, biorąc udział w sejmach. Umarł w czerwcu 1574 r.⁹³

Ostatnim z interesujących nas doktorów z Ferrary pierwszej połowy XVI w. był niejaki Wojciech Kuczkowski z Opoczna, który uzyskał doktorat z medycyny 24 XII 1550 r.⁹⁴ Kontynuował tradycje rodzinne, gdyż według ferrarskich akt notarialnych jego ojciec Mikołaj był także doktorem medycyny. Świadcami promocji Wojciecha byli dwaj krakowscy mieszczanie: Sebastian Harłyński i Hieronim Mucharski.

⁸⁵ H. B a r y c z, Maricjusz, s. 13.

⁸⁶ H. B a r y c z, Zmarnowany talent. Szymon Marycjusz, humanista i pisarz pedagogiczny, w: tegoż, Z epoki renesansu, reformacji i baroku, Warszawa 1971, s. 459-460.

⁸⁷ G. P a r d i, Titoli dottorali, s. 138-139: *Simon Maricius Polonus*.

⁸⁸ H. B a r y c z, Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w dobie humanizmu, Kraków 1935, s. 325-328; t e n ż e, Zmarnowany talent, s. 474-503; t e n ż e, Maricjusz, s. 13; A. W ó j t o - w i c z, Wiedza, wychowanie i szkoła w polskiej myśli renesansowej – Andrzej Frycz Modrzewski, Szymon Marycjusz z Pilzna, w: Kultura, język, edukacja, t. I, Katowice 1995, s. 86-87.

⁸⁹ H. B a r y c z, Zmarnowany talent, s. 469.

⁹⁰ Szymona Mariciusa z Pilzna korespondencja z lat 1551-1555, wyd. S. Kot, Kraków 1929 (Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, ser. II, t. 1, nr 2).

⁹¹ Najstarsza księga promocji, s. 297 (nr 1535/25): *uxoratus Torwnię*.

⁹² Tamże, s. 299 (nr 1539/12): *iam bigamus*.

⁹³ H. B a r y c z, Zmarnowany talent, s. 474; t e n ż e, Maricjusz, s. 14.

⁹⁴ G. P a r d i, Titoli dottorali, s. 156-157: *Albertus Kuczkowsky ab Opoczno f. Nicolai med. doctoris*.

Pomimo znakomitego pochodzenia oraz uzyskania doktoratu z medycyny na zagranicznym uniwersytecie trudno jest zidentyfikować tę postać.

Na uniwersytecie w Ferrarze w pierwszej połowie XVI w. uzyskało doktoraty dziewięciu Polaków, z których pięciu zrobiło je z zakresu prawa, a pozostali (po dwóch) z medycyny i teologii. Większość z nich studiowała wcześniej w innych ośrodkach akademickich Italii, a Ferrarę jako miejsce uzyskania stopnia naukowego wybrała ze względów ekonomicznych. Studia w Ferrarze, często ograniczające się tylko do przeprowadzenia egzaminu doktorskiego, były dla większości tych osób elementem kariery kościelnej. Spośród 9 doktorów tylko dwie osoby pozostawały w stanie świeckim. Być może ta liczba wrośnie, gdy uda się zidentyfikować Stanisława Aubera i Wojciecha Kuczkowskiego. Ten ostatni z pewnością poświęcił się praktyce lekarskiej, co wskazuje na człowieka świeckiego. Na studia do Italii, w tym także do Ferrary, często udawały się osoby, które posiadały już jakąś prebendę kościelną. Pozwalało to na finansowanie drogich studiów zagranicznych, a także stwarzało perspektywę dalszej, bardzo obiecującej kariery kościelnej.

Die Erlangung von Doktorgraden durch Polen an der Universität Ferrara in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts

Zusammenfassung

In der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts hielten sich häufig polnische Studenten wegen der Erlangung eines Doktorgrades in Norditalien auf. Der Verfasser dieses Beitrags analysiert dieses Phänomen am Beispiel der Universität Ferrara. Als Quellengrundlage diente ihm der reichhaltige Bestand an notariellen Urkunden, der im Archivio di Stato di Ferrara aufbewahrt wird und mit Hilfe der Edition von Giuseppe Pardi (*Titoli dottorali conferti dallo studio di Ferrara nei sec. XV e XVI*, Lucca 1901; 2. Auflage: Bologna 1970) ausgewertet werden konnte. Die Analyse ergab, daß in der untersuchten Zeitspanne neun Polen den Doktorgrad erworben haben, und zwar: Paul Szydłowiecki, der spätere Provinzial der polnischen Dominikaner Ludolf, Nikolaus Kopernikus, der Dominikaner Felix von Kazimierz, Joseph Tectander (Zimmermann) aus Krakau, Martin Słap Dąbrowski, Stanislaus Auber, Simon Maricius aus Pilsno und Adalbert Kuczkowski aus Opoczno. Von diesen promovierten fünf innerhalb der juristischen Fakultät, jeweils zwei in Medizin und in Theologie. Die meisten von ihnen studierten bereits vor der Promotion an diversen italienischen Universitäten; sie scheinen Ferrara aus wirtschaftlichen Gründen für die Promotion ausgewählt zu haben. Denn hier wurden im Vergleich zu anderen italienischen Universitäten, etwa in Bologna und Padua, geringere Gebühren für die Erlangung des Doktorgrades erhoben. Interessanterweise scheinen auch Paul Szydłowiecki und Nikolaus Kopernikus, deren Studium eigentlich von reichen Verwandten finanziert wurde, für ihre Promotion nach Ferrara gegangen zu sein. Im Vergleich zu anderen Hochschulen, vor allem zu Bologna, wurden in Ferrara nur in seltenen Fällen Examina nicht bestanden. Das Studium in Ferrara, das sich häufig auf die Promotionsexamina beschränkte, war für die Mehrheit der polnischen Studenten ein fester Bestandteil ihrer kirchlichen Karriere. Von den neun oben genannten Doktoren verblieben nur zwei im weltlichen Stand. Vielfach sind Personen zum Studium nach Italien gegangen, die bereits eine kirchliche Pfründe innehatten. Diese erlaubte ihnen einerseits, die kostspieligen Auslandsstudien zu finanzieren, andererseits stellte sie eine vielversprechende kirchliche Karriere in Aussicht.

Übersetzt von Waldemar Könighaus

**Doctorates received by Poles at the university of Ferrara
in the first half of the 16th century**

Abstract

The author presents short biographies of nine Poles who were granted doctoral degrees at the university of Ferrara in the first half of the 16th century. Five of them received their doctorates in law, two in medicine, and two in theology. Most of them earlier studied at other Italian universities and chose Ferrara as the place of earning a degree for economic reasons. Studies in Ferrara were for most of Polish students a stage for ecclesiastic career. Of the nine persons, only two remained lay state. To Italy, including Ferrara, often went people who already had a church prebend. This allowed them to finance expensive studies abroad and assured further ecclesiastic career.

Translated by Rafał T. Prinke